

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. sausio 11 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Aplinka – Orhuso konvencija – 9 straipsnio 3–5 dalys – Teisė kreiptis į teismą – Advokatų profesinė bendrija – Teisinės gynybos priemonės administraciniams aktams užginčyti – Priimtinumai – Nacionalinėje teisėje numatytos sąlygos – Situacija, kai nepažeistos teisės ir teisėti interesai – Ne pernelyg brangus teismo procesas – Bylinėjimosi išlaidų paskirstymas – Kriterijai“

Byloje C-252/22

dėl *Curtea de Apel Târgu-Mureș* (Tirgu Murešo apeliacinis teismas, Rumunija) 2022 m. vasario 16 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2022 m. balandžio 8 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Societatea Civilă Profesională de Avocați AB & CD

prieš

Consiliul Județean Suceava,

Președintele Consiliului Județean Suceava,

Agentia pentru Protecția Mediului Bacău,

Consiliul Local al Comunei Pojorâta,

dalyvaujant

QP,

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kuri sudaro kolegijos pirmininkas C. Lycourgos, teisėjai O. Spineanu-Matei, J.-C. Bonichot (pranešėjas), S. Rodin ir L. S. Rossi,

generalinė advokatė L. Medina,

posėdžio sekretorė R. Șereș, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2023 m. gegužės 4 d. posėdžiui,

* Proceso kalba: rumunų.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Societatea Civilă Profesională de Avocați AB & CD*, atstovaujamos *avocați* D. Ionescu, P. F. Plopeanu ir I. Stoia,
- *Președintele Consiliului Județean Suceava* ir *Consiliul Județean Suceava*, atstovaujamų *avocați* Y. Beșleagă ir V. Stoica,
- Airijos vyriausybės, atstovaujamos *Chief State Solicitor* M. Browne, taip pat A. Joyce ir M. Tierney, padedamų SC B. Foley ir D. McGrath, BL E. Burke-Murphy,
- Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna,
- Europos Komisijos, atstovaujamos G. Gattinara ir M. Ioan,

susipažinęs su 2023 m. liepos 13 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1998 m. birželio 25 d. Orhuse pasirašytos Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, Europos bendrijos vardu patvirtintos 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB (OL L 124, 2005, p. 1; toliau – Orhuso konvencija), 2 straipsnio 4 dalies ir 9 straipsnio 3–5 dalių išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Societatea Civilă Profesională de Avocați AB & CD*, pagal Rumunijos teisę įsteigtos advokatų profesinės bendrijos (toliau – AB & CD), ir įvairių viešųjų subjektų ginčą dėl jų priimtų administracinių aktų, susijusių su Požoritos (Rumunija) sąvartyno statyba, t. y. 2009 m. rugsėjo 16 d. žemės naudojimo plano ir 2012 m. spalio 3 d. statybos leidimo, teisėtumo.

Teisinis pagrindas

Tarptautinė teisė

- 3 Orhuso konvencijos 2 straipsnio „Sąvokos“ 4 ir 5 dalyse numatyta:

„4. „Visuomenė“ – tai vienas arba daugiau fizinių ar juridinių asmenų ir pagal nacionalinius įstatymus ar praktiką jų asociacijos, organizacijos arba grupės.

5. „Suinteresuot[oji] visuomenė“ – tai visuomenė, kuriai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkosaugos srityje priimami sprendimai arba kuri yra suinteresuota sprendimų priėmimo procesu; pagal šį apibrėžimą nevyriausybinių organizacijų, padedančių spręsti aplinkosaugos problemas ir veikiančių pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus, laikomos suinteresuotomis organizacijomis.“

4 Orhuso konvencijos 3 straipsnio 8 dalyje nustatyta:

„Kiekviena Šalis užtikrina, kad asmenys, pasinaudoję šioje Konvencijoje numatytais teisėmis, nebūtų baudžiami už savo veiklą, persekiojami arba kitais būdais varžomi. Ši nuostata netaikoma nacionalinių teismų įgaliojimams priteisti atlyginti pagrįstas teismo išlaidas.“

5 Orhuso konvencijos 9 straipsnio „Teisė kreiptis į teismus“ 2–5 dalyse nurodyta:

„2. Kiekviena Šalis, vadovaudamasi savo nacionaliniais įstatymais, užtikrina, kad atitinkami [suinteresuotosios] visuomenės atstovai[.]

a) rodantys pakankamą suinteresuotumą, arba kaip alternatyva,

b) manantys, kad buvo pažeista kokia nors jų teisė, kai tai kaip būtina sąlyga numatyta Šalies administracinės procesinės teisės normose,

turėtų teisę kreiptis dėl priimtų sprendimų pakartotinio nagrinėjimo [peržiūros] teisme ir (arba) kitoje, nepriklausomoje ir [n]ešališkoje įstatymų nustatyta tvarka įsteigtoje, institucijoje, siekiant teisiniu [materialiniu] ir proce[dūrinu] požiūriu užginčyti bet kokio sprendimo teisėtumą, veiksmus arba neveikimą, nepažeidžiant 6 straipsnio nuostatų ir[.] kai tai reglamentuoja nacionaliniai įstatymai bei nepažeidžiant žemiau pateikiamos 3 dalies, kitų atitinkamų šios Konvencijos nuostatų.

Pakankamas suinteresuotumas ir kokios nors teisės pažeidimas nustatomi remiantis nacionalinių įstatymų nuostatomis ir turint tikslą suteikti suinteresuota[jai] visuomenei plačias galimybes kreiptis į teismus pagal šią Konvenciją. Todėl dėl a punkto pakanka bet kokios atitinkančios 2 straipsnio 5 dalyje keliamus reikalavimus nevyriausybinės organizacijos suinteresuotumo; dėl b punkto – tokios organizacijos taip pat turi teisę pareikšti apie savo teisių pažeidimus [Be to, laikoma, kad tokios organizacijos turi teises, kurios gali būti pažeistos, kaip tai suprantama pagal šios dalies b punktą].

<...>

3. Be to, ir nepažeidžiant 1 ir 2 dalyse minimų pakartotinio nagrinėjimo [peržiūros] procedūrų, kiekviena Šalis užtikrina, kad visuomenės atstovai, atitinkantys nacionaliniuose įstatymuose numatytus kriterijus, jeigu tokie yra, galėtų administracine arba teismo tvarka kreiptis dėl privačių asmenų arba valstybės institucijų, pažeidžiančių nacionalinių įstatymų nuostatas, susijusias su aplinkosauga, veiksmų arba neveikimo užginčijimo.

4. Be to, ir nepažeidžiant 1 dalies nuostatų, vykdant 1, 2 ir 3 dalyse nurodytas procedūras, turi būti užtikrintos atitinkamos [tinkamos] ir veiksmingos teisinės gynybos priemonės, įskaitant, jei reikia, tokias teines gynybos priemones kaip teismo įpareigojimas nepažeisti ieškovo teisių ar sustabdyti veiksmus, pažeidžiančius tas teises, ir tos priemonės turi būti teisingos, [n]ešališkos, pasiūlytos laiku ir ne per daug brangios. <...>

5. Siekdama efektyviau įgyvendinti šio straipsnio nuostatas, kiekviena Šalis užtikrina, kad visuomenei būtų pranešama apie sprendimų pakartotinio nagrinėjimo [peržiūros] administracine bei teismine tvarka procedūras, ir apsversto klausimą dėl atitinkamų [pagalbos] mechanizmų, leidžiančių pašalinti arba sumažinti finansines arba kitas kliūtis, trukdančias kreiptis į teismus, sukūrimo.“

Rumunijos teisė

- 6 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos *Legea Nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă* (Įstatymas Nr. 134/2010 dėl Civilinio proceso kodekso; *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 247, 2015 m. balandžio 10 d.; toliau – Civilinio proceso kodeksas) 56 straipsnyje nustatyta:

„1. Kiekvienas asmuo, įgyvendinantis civilines teises, gali būti proceso šalis.

2. Kreiptis į teismą gali ir asociacijos, bendrovės ar kiti juridinio asmens statuso neturintys subjektai, jeigu jie įsteigti pagal įstatymą.

<...>“

- 7 Civilinio proceso kodekso 451 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Bylinėjimosi išlaidas sudaro žyminis mokestis ir teismo mokestis, užmokestis advokatams, ekspertams ir specialistams, paskirtiems pagal 330 straipsnio 3 dalį, liudytojams mokėtinos sumos už kelionės išlaidas ir praradimus, patirtus dėl dalyvavimo procese, transporto išlaidos ir prireikus apgyvendinimo išlaidos, taip pat visos kitos išlaidos, būtinos sklandžiai proceso eigai užtikrinti.

2. Teismas gali – net *ex officio* – motyvuotai sumažinti advokato honorarą sudarančių išlaidų dalį, jeigu, atsižvelgiant, be kita ko, į bylos aplinkybes, jis yra akivaizdžiai neproporcingas ginčo sumai ar sudėtingumui arba advokato atliktam darbui. Priemonė, kurios ėmėsi teismas, neturi įtakos advokato ir jo kliento santykiams.

<...>

4. Vis dėlto negalima sumažinti bylinėjimosi išlaidų, patirtų dėl sumokėto žyminio mokesčio ir teismo mokesčio, taip pat dėl liudytojams pagal 1 dalį mokėtinų sumų.“

- 8 Civilinio proceso kodekso 452 straipsnyje nustatyta:

„Šalis, prašanti priteisti bylinėjimosi išlaidas, ne vėliau kaip iki bylos nagrinėjimo iš esmės pabaigos turi įstatyme numatytomis sąlygomis įrodyti, kad šios išlaidos buvo patirtos, ir kiek jų patirta.“

- 9 Civilinio proceso kodekso 453 straipsnyje nurodyta:

„1. Iš pralaimėjusios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos, jei laimėjusi šalis to reikalavo.

2. Jeigu reikalavimas patenkinamas tik iš dalies, teismas nustato, kiek bylinėjimosi išlaidų gali būti priteista iš kiekvienos šalies. Prireikus teismas gali paskirstyti bylinėjimosi išlaidas.“

- 10 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos *Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004* (Administracinės teisenos įstatymas Nr. 554/2004; *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 1154, 2004 m. gruodžio 7 d.; toliau – Administracinės teisenos įstatymas) 1 straipsnyje numatyta:

„1. Kiekvienas asmuo, manantis, kad priimdama administracinį aktą arba neišnagrinėjusi prašymo per įstatyme nustatytą terminą valdžios institucija pažeidė jo teises ar teisėtus interesus, gali kreiptis į kompetentingą administracinį teismą dėl akto panaikinimo, teisės, kuria jis remiasi,

ar teisėto intereso pripaųinimo ir patirtos ųalos atlyginimo. Teisėtas interesas gali bųti ir privatus, ir viešasis.

2. Į administracinę teismą taip pat gali kreiptis asmuo, kurio teisės ar teisėti interesai buvo paųeisti kitam teisės subjektui skirtu individualaus pobųdžio administraciniu aktu.

<...>“

11 Administracinės teisenos įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Šiame įstatyme vartojamų sąvokų apibrėžtys:

<...>

p) teisėtas privatus interesas – galimybė reikalauti tam tikro elgesio, atsiųvelgiant į bųsimos ir numatomos, nuspėjamos subjektinės teisės įgyvendinimą;

r) teisėtas viešasis interesas – interesas, susijęs su teisine sistema ir konstitucine demokratija, piliečių pagrindinių teisių, laisvių ir pareigų ųtikrinimu, bendruomenės poreikių tenkinimu, valdųios institucijų įgaliojimų vykdymu;

s) suinteresuotos visuomeninės organizacijos – nevyriausybinės įstaigos, profesinės sąjungos, asociacijos, fondai ir kt., kurių tikslas – apsaugoti įvairių kategorijų piliečių teises arba prireikus sklandų viešojo administravimo įstaigų darbą;

<...>“

12 Administracinės teisenos įstatymo 8 straipsnio 1bis dalyje nustatyta:

„Fiziniai asmenys ir privatinės teisės reglamentuojami juridiniai asmenys gali pareikšti reikalavimus dėl teisėto viešojo intereso gynimo tik subsidiariai, jeigu ųio intereso paųeidimas yra logiška subjektinės teisės ar teisėto privataus intereso paųeidimo pasekmė.“

13 *Statutul profesiei de avocat* (Advokatų profesinės veiklos statutas; *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 898, 2011 m. gruodųio 3 d.) 196 straipsnio 3 dalis suformuluota taip:

„Kilus ginčų dėl profesinės veiklos vykdymo, profesinė bendrija gali kreiptis į teismą kaip ieškovė arba atsakovė, net jeigu neturi juridinio asmens statuso.“

14 *Ordonanța de urgență a Guvernului Nr. 195/2005 privind protecția mediului* (Vyriausybės nepaprastasis potvarkis Nr. 195/2005 dėl aplinkos apsaugos; *Monitorul Oficial al României*, I dalis, Nr. 1196, 2005 m. gruodųio 30 d.; toliau – OUG Nr. 195/2005) 20 straipsnio 5 ir 6 dalyse nurodyta:

„5. Visuomenė turi teisę kreiptis į teismą pagal galiojančius teisės aktus.

6. Aplinkosaugos problemas padedančios spręsti nevyriausybinės organizacijos turi teisę pareikšti ieškinį aplinkosaugos klausimais ir turi *locus standi* su aplinkos apsauga susijusiose bylose.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 15 2018 m. spalio mėn. *Tribunalul Cluj* (Klužo apygardos teismas, Rumunija) pareikštu ieškiniu advokatų profesinė bendrija AB & CD prašė panaikinti įvairius Rumunijos valdžios institucijų priimtus administracinius aktus, susijusius su Požoritės sąvartyno statyba, t. y. 2009 m. rugsėjo 16 d. žemės naudojimo planą ir 2012 m. spalio 3 d. statybos leidimą.
- 16 Grįsdama savo ieškinį AB & CD rėmėsi, be kita ko, Rumunijos Konstitucijos 35 straipsniu, susijusiu su teise į sveiką aplinką, taip pat keliomis OUG Nr. 195/2005 ir *Hotărârea de Guvernului Nr. 1076/2004 privind stabilirea procedurii de realizare a evaluării de mediu pentru planuri și programe* (Vyriausybės sprendimas Nr. 1076/2004 dėl planų ir programų poveikio aplinkai vertinimo procedūros nustatymo) nuostatomis, o atsakovai tvirtino, kad aptariamas sąvartynas atitinka visus techninius reikalavimus pagal 1999 m. balandžio 26 d. Tarybos direktyvą 1999/31/EB dėl atliekų sąvartynų (OL L 182, 1999, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 4 t., p. 228).
- 17 Atsakovai taip pat pateikė tris nepriimtinumų grindžiamus prieštaravimus.
- 18 Visų pirma, jų teigimu, pagal Rumunijos teisę AB & CD neturi juridinio asmens statuso ir negali kreiptis į teismą, išskyrus ginčus dėl jos profesinės veiklos vykdymo, o šiuo atveju taip nėra. Be to, ši profesinė advokatų bendrija nesirėmė subjektinių teisių ar teisėtų privačių interesų pažeidimu, todėl neįrodė nei *locus standi*, nei suinteresuotumo kreiptis į teismą dėl ginčijamų administracinių aktų.
- 19 2019 m. vasario 7 d. sprendimu *Tribunalul Cluj* (Klužo apygardos teismas) atmetė nepriimtinumų grindžiamą prieštaravimą, susijusį su AB & CD procesiniu veiksmu. Vis dėlto jis patenkino kitus du nepriimtinumų grindžiamus prieštaravimus, motyvuodamas tuo, kad AB & CD nepagrindė, jog turi *locus standi* ir yra suinteresuota kreiptis į teismą. Iš Administracinės teisenos įstatymo matyti, kad apeliante gali remtis viešuoju interesu tik subsidiariai, kai šio intereso pažeidimas yra subjektinės teisės arba teisėto privataus intereso pažeidimo pasekmė. AB & CD, kaip advokatų profesinė bendrija, nenurodė jokio teisėto privataus intereso pažeidimo. Taigi iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad šie abu prieštaravimai buvo išnagrinėti kartu: AB & CD neturi *locus standi*, nes nepagrindė teisėto privataus intereso.
- 20 AB & CD pateikė apeliacinį skundą *Curtea de Apel Cluj* (Klužo apeliacinis teismas, Rumunija). *Consiliul Județean Suceava* (Sučavos apygardos taryba, Rumunija) pateikė priešpriešinį apeliacinį skundą, juo ginčijamas sprendimas atmesti nepriimtinumų grindžiamą prieštaravimą, susijusį su procesinio veiksmo neturėjimu.
- 21 *Înalta Curte de Casație și Justiție* (Aukščiausiasis kasacinis ir teisingumo teismas, Rumunija) sprendimu, kuriuo patenkintas Sučavos apygardos tarybos prašymas dėl *Curtea de Apel Cluj* (Klužo apeliacinis teismas) jurisdikcijos atsisakymo, šie apeliaciniai skundai buvo perduoti *Curtea de Apel Târgu-Mureș* (Tirgu Murešo apeliacinis teismas, Rumunija), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.
- 22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad nagrinėjamu atveju privalo taikyti OUG Nr. 195/2005 20 straipsnį. Pagal šio straipsnio 5 dalį teisė kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais įgyvendinama pagal „galiojančius teisės aktus“, o pagal to straipsnio 6 dalį nevyriausybinių organizacijų, padedančių spręsti aplinkosaugos problemas, ieškiniams taikoma speciali tvarka.

- 23 Neginčijama, kad AB & CD netaikoma šioms organizacijoms numatyta tvarka, todėl jos ieškinio dėl nagrinėjamų administracinių aktų priimtinumą, visų pirma klausimas, ar ji turi *locus standi*, vertintinas atsižvelgiant į bendrąsias Administracinės teisenos įstatymo nuostatas.
- 24 Iš šio įstatymo matyti, kad Rumunijos įstatymų leidėjas pasirinko „subjektinio“ ginčo sistemą, o tai reiškia, kad pirmiausia ieškovas turi remtis tuo, kad yra suinteresuotas, t. y. turi „teisėtą privatų interesą“, kaip nurodyta to įstatymo 2 straipsnio 1 dalies p punkte. Tik vėliau, įrodęs tokį savo suinteresuotumą, ieškovas gali remtis ir „teisėtu viešuoju interesu“.
- 25 Kita vertus, pagal OUG Nr. 195/2005 20 straipsnio 6 dalį nevyriausybines aplinkosaugos organizacijos neprivalo pagrįsti teisėto privataus intereso, todėl gali kreiptis į teismą kilus su jomis nesusijusiam ginčui.
- 26 Visos šios nuostatos atspindi Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 dalies nuostatas, kuriose reglamentuojama „suinteresuotosios visuomenės“, t. y. pagal šios konvencijos 2 straipsnio 5 dalį „visuomenės, kuriai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkosaugos srityje priimami sprendimai“, teisė kreiptis į teismą.
- 27 Vadinas, norėdama įrodyti, kad turi *locus standi*, AB & CD privalėjo pagrįsti teisėtą privatų interesą arba tai, kad susiklostė tiesiogiai su jos veiklos tikslu susijusi teisinė padėtis, ir taip įrodyti, kad ginčijami administraciniai aktai darė jai poveikį.
- 28 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl to, ar aplinkosaugos byloje toks reikalavimas gali būti laikomas atitinkančiu Sąjungos teisę, visų pirma Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalį.
- 29 Be to, tas teismas pažymi, kad, kalbant apie advokatų profesines bendrijas, neturinčias juridinio asmens statuso, kaip antai AB & CD, pagal Advokatų profesinės veiklos statuto 196 straipsnio 3 dalį joms suteikiama teisė kreiptis į teismą, t. y. būti ieškovėmis ar atsakovėmis, tik kilus ginčų dėl profesinės veiklos vykdymo.
- 30 Nagrinėjamu atveju AB & CD rėmėsi ne savo pačios teisių, o viešojo intereso ir jai priklausančių advokatų teisių pažeidimu, teigdama, kad Požoritosa sąvartynas turi didelį poveikį šiems advokatams ir gali paveikti šiame regione gyvenančių asmenų sveikatą, taip pat turizmą. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar pagal Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalį AB & CD turi *locus standi* ir gali pareikšti ieškinį dėl ginčijamų administracinių aktų.
- 31 Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad, AB & CD teigimu, yra rizika, jog iš jos bus priteistos pernelyg didelės išlaidos, ir kad pagal Rumunijos teisę nėra galimybės numatyti sumos, kurią jai gali tekti padengti.
- 32 Šiuo klausimu Civilinio proceso kodekso 451–453 straipsniuose abstrakčiai reglamentuojamas bylinėjimosi išlaidų klausimas. Šios išlaidos apima, be kita ko, teismo išlaidas ir advokatų honorarus. Iš pralaimėjusios šalies gali būti priteistos bylinėjimosi išlaidos pagal laimėjusios šalies reikalavimą. Jeigu advokato honoraras yra akivaizdžiai neproporcingas bylos sudėtingumui arba advokato atliktam darbui, bylą nagrinėjantis teismas gali sumažinti advokato honorarą sudarančių išlaidų dalį.

- 33 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar šios Rumunijos teisės normos atitinka Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 dalyje numatytą reikalavimą, kad teismo procesas aplinkosaugos srityje nebūtų pernelyg brangus. Be to, neaišku, ar Civilinio proceso kodekso 451–453 straipsniuose nustatytų kriterijų pakanka, kad privatinės teisės reglamentuojamas asmuo galėtų įvertinti ir numatyti dideles bylinėjimosi išlaidas.
- 34 Šiomis aplinkybėmis *Curtea de Apel Târgu-Mureș* (Tirgu Murešo apeliacinis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos [(toliau – Chartija)] 47 straipsnio pirma pastraipa, siejama su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, ir [Orhuso konvencijos] 2 straipsnio 4 [dalis], siejama su jos 9 straipsnio 3 dalimi, turi būti aiškinamos taip, kad sąvoka „visuomenė“ apima tokį juridinį asmenį, kaip advokatų profesinė bendrija, kuris remiasi ne paties juridinio asmens teisių ar interesų pažeidimu, o fizinių asmenų – advokatų, kurie yra šios bendrijos nariai, – teisių ir interesų pažeidimu, ir ar toks subjektas gali būti prilyginamas fizinių asmenų, veikiančių per asociaciją ar organizaciją, grupei, kaip tai suprantama pagal Orhuso konvencijos 2 straipsnio 4 [dalį]?
2. Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą būtų teigiamas, ar, atsižvelgiant tiek į Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalies tikslus, tiek į pagal Sąjungos teisę suteiktų teisių veiksmingos teisminės gynybos tikslą, Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalis ir [Chartijos] 47 straipsnio pirma ir antra pastraipos, siejamos su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią tokios advokatų profesinės bendrijos teisė kreiptis į teismą siejama su jos pačios intereso pagrindimu arba aplinkybe, kad pareiškiant ieškinį siekiama apsaugoti teisinę padėtį, tiesiogiai susijusią su pačiu tikslu, kuriam buvo įsteigta tokios formos organizacija, šiuo atveju – advokatų profesinė bendrija?
3. Jeigu atsakymas į pirmąjį ir antrąjį klausimus būtų teigiamas (arba neatsižvelgiant į atsakymus į šiuos abu klausimus), ar Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3, 4 ir 5 dalys ir [Chartijos] 47 straipsnio pirma ir antra pastraipos, siejamos su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, turi būti aiškinamos taip, jog [reikalavimas], kad tinkamos ir veiksmingos teisių gynimo priemonės, įskaitant teismo įpareigojimą nepažeisti ieškovo teisių ar sustabdyti jas pažeidžiančius veiksmus, turi būti „ne per daug brangios“, reiškia, kad reikalingos taisyklės ir (arba) kriterijai, pagal kuriuos būtų ribojamos pralaimėjusios šalies patiriamos bylinėjimosi išlaidos, t. y. nacionalinis teismas turi užtikrinti, kad būtų laikomasi reikalavimo, kad išlaidos nebūtų pernelyg didelės, atsižvelgiant tiek į asmens, siekiančio apginti savo teises, interesus, tiek į bendrąjį aplinkos apsaugos interesą?“

Procesas Teisingumo Teisme

- 35 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su prašymu taikyti Teisingumo Teismo procedūros reglamento 105 straipsnyje numatytą pagreitintą prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą, nes ginčas nacionaliniuose teismuose nagrinėjamas nuo 2018 m. spalio 3 d.
- 36 Teisingumo Teismo pirmininkas, išklauses teisėją pranešėją ir generalinę advokatę, 2022 m. birželio 10 d. sprendimu atmetė šį prašymą. Iš tiesų aplinkybės, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi imtis visų veiksmų, kad užtikrintų greitą pagrindinės bylos

išnagrinėjimą, savaime nepakanka siekiant pateisinti pagreitinotos procedūros taikymą (šiuo klausimu žr. 2017 m. liepos 31 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutarties *Mobit*, C-350/17 ir C-351/17, EU:C:2017:626, 6 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą

- 37 Savo rašytinėse pastabose Komisija išreiškė abejonių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą aiškumo, nes šį prašymą pateikęs teismas nepakankamai apibūdino pagrindus, kuriais grįsdama ieškinį remiasi AB & CD, ir teises, kurias ši bendrija teigia turinti pagal Sąjungos teisę.
- 38 Šiuo klausimu primintina, kad nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės aiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nurodytus teisinius pagrindus ir faktines aplinkybes, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atmesti nacionalinio teismo pateiktą prašymą tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba jeigu Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teises aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2023 m. gegužės 25 d. Sprendimo *WertInvest Hotelbetrieb*, C-575/21, EU:C:2023:425, 30 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 39 Savo klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo prašo išaiškinti Orhuso konvenciją ir visų pirma siekia sužinoti, ar AB & CD gali remtis šios konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje užtikrinama teise apskūsti.
- 40 Pagal šią nuostatą „kiekviena Šalis užtikrina, kad visuomenės atstovai, atitinkantys nacionaliniuose įstatymuose numatytus kriterijus, jeigu tokie yra, galėtų administracine arba teismo tvarka kreiptis dėl privačių asmenų arba valstybės institucijų, pažeidžiančių nacionalinių įstatymų nuostatas, susijusias su aplinkosauga, veiksmų arba neveikimo užginčijimo“.
- 41 Kaip pažymėta generalinės advokatės išvados 32–34 punktuose, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje reikia patikrinti administracinių aktų teisėtumą, atsižvelgiant į iš Direktyvos 1999/31 kylančias pareigas atliekų sąvartynų srityje. Vadinas, šis ginčas kilo dėl Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje nurodytų „nacionalinių įstatymų <...>, susijusių su aplinkosauga“, paisymo ir patenka į šios nuostatos materialinę taikymo sritį (šiuo klausimu žr. 2022 m. lapkričio 8 d. Sprendimo *Deutsche Umwelthilfe (Motorinių transporto priemonių tipo patvirtinimas)*, C-873/19, EU:C:2022:857, 50, 56 ir 58 punktus).
- 42 Taigi šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Dėl antrojo klausimo

- 43 Antruoju klausimu, kurį reikia nagrinėti pirmiausia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias teisės subjektas, kuris nėra nevyriausybinė aplinkosaugos organizacija, pripažįstamas turinčiu

locus standi dėl jam neskirto administracinio akto tik jeigu remiasi tuo, kad pažeistas teisėtas privatus interesas arba nepaisyta suinteresuotumo dėl teisinės padėties, tiesiogiai susijusios su jo veiklos tikslu.

- 44 Pirmiausia konstatuotina, kad iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog pagal Administracinės teisenos įstatymo 1, 2 ir 8 straipsnius nukentėjęs asmuo, nesvarbu, ar tai būtų fizinis asmuo, ar privatinės teisės reglamentuojamas juridinis asmuo, ar visuomeninė organizacija, turi remtis tuo, kad buvo pažeistas jo paties interesas, t. y. teisėtas privatus interesas. Konkrečiai dėl juridinio asmens statuso neturinčios advokatų profesinės bendrijos, kaip antai AB & CD, pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodo Advokatų profesinės veiklos statuto 196 straipsnio 3 dalį, pagal kurią tokia bendrija gali kreiptis į teismą tik siekdama apginti suinteresuotumą dėl teisinės padėties, tiesiogiai susijusios su jos veiklos tikslu, t. y. profesinės veiklos vykdymu. Iš esmės tokiu suinteresuotumu gali remtis visų pirma asmenys, kuriems administracinis aktas daro ar gali daryti poveikį.
- 45 Be to, teisėtus privačius interesus reikia skirti nuo teisėtų viešųjų interesų. Ieškovas gali remtis teisėtais viešaisiais interesais tik tuo atveju, jeigu visų pirma pagrindžia teisėtą privatų interesą.
- 46 Aplinkosaugos srityje šios taisyklės išimtis numatyta OUG Nr. 195/2005 20 straipsnio 6 dalyje ir taikytina nevyriausybinėms organizacijoms, padedančioms spręsti aplinkosaugos problemas. Pagal šią nuostatą jos gali remtis visų pirma teisėtu viešuoju interesu ir neprivalo pagrįsti teisėto privataus intereso.
- 47 Nagrinėjamu atveju neginčijama, kad advokatų profesinė bendrija AB & CD, apeliante pagrindinėje byloje, negali būti prilyginama tokiai aplinkos apsaugos organizacijai, todėl pagal nacionalinę teisę ji priklauso ieškovų, turinčių *locus standi* tik tuo atveju, jei pagrindžia teisėtą privatų interesą, kategorijai.
- 48 Šiuo klausimu iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad ieškinyje dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų administracinių aktų, t. y. 2009 m. rugsėjo 16 d. žemės naudojimo plano ir 2012 m. spalio 3 d. statybos leidimo, AB & CD nesirėmė savo pačios teisių pažeidimu ir visų pirma nepagrindė teisėto privataus intereso ar suinteresuotumo dėl teisinės padėties, tiesiogiai susijusios su jos veiklos tikslu. Vadinas, ji neturi *locus standi* prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme. Teisingumo Teismui pateiktos rašytinės pastabos ir per 2023 m. gegužės 4 d. posėdį išklaustytos šalių kalbos patvirtino, kad nei ši advokatų profesinė bendrija, nei ją sudaranti asmenų grupė nėra konkrečiai susijusi su projektu, dėl kurio priimti pagrindinėje byloje nagrinėjami administraciniai aktai, ir kad ši asmenų grupė nepagrindė teisėto privataus intereso.
- 49 Būtent atsižvelgiant į šias aplinkybes reikia nagrinėti antrąjį klausimą, kuriuo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią ieškinio priimtumas siejamas su teisėto privataus intereso pagrindimu ir kurią taikant nagrinėjamu atveju AB & CD pareikštas ieškinys būtų pripažintas nepriimtiniu.
- 50 Pirmiausia primintina, kad iš šios nuostatos, visų pirma iš to, kad, kaip nurodyta toje nuostatoje, joje numatytoms teisinės gynybos priemonėms gali būti nustatyti „kriterijai“, išplaukia, kad valstybės narės, įgyvendindamos šiuo klausimu joms suteiktą diskreciją, gali nustatyti proceso teisės normas dėl sąlygų, kurias būtina įvykdyti, norint pasinaudoti tokiomis teisinės gynybos

priemonėmis (2022 m. lapkričio 8 d. Sprendimo *Deutsche Umwelthilfe (Motorinių transporto priemonių tipo patvirtinimas)*, C-873/19, EU:C:2022:857, 63 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 51 Dėl šios diskrecijos apimties Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pagal pačią Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalį kriterijai, kuriuos valstybės narės gali numatyti savo nacionalinėje teisėje, susiję su teisės apskūsti turėtojų rato nustatymu, o ne su skundo, kiek jis paduotas dėl nacionalinės aplinkos teisės nuostatų pažeidimo, dalyko nustatymu (šiuo klausimu žr. 2022 m. lapkričio 8 d. Sprendimo *Deutsche Umwelthilfe (Motorinių transporto priemonių tipo patvirtinimas)*, C-873/19, EU:C:2022:857, 64 punktą).
- 52 Be to, pagal Orhuso konvencijoje nustatytą sistemą jos 9 straipsnio 2 dalyje teisė apskūsti į šios konvencijos 6 straipsnio taikymo sritį patenkančius aktus numatyta ribotai asmenų grupei, t. y. tos konvencijos 2 straipsnio 5 dalyje nurodytiems „suinteresuotosios“ visuomenės nariams.
- 53 Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalies taikymo sritis yra platesnė, nes apima platesnę aktų ir sprendimų kategoriją ir yra skirta „visuomenės“ nariams apskūstai. Kita vertus, pagal šią nuostatą valstybėms narėms suteikiama didesnė diskrecija, kai jos įtvirtina kriterijus, leidžiančius nustatyti, kurie iš visuomenės narių faktiškai turi joje numatytą teisę apskūsti (šiuo klausimu žr. 2021 m. sausio 14 d. Sprendimo *Stichting Varkens in Nood ir kt.*, C-826/18, EU:C:2021:7, 36, 37 ir 62 punktus).
- 54 Vis dėlto, kaip matyti iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje numatyta teisė apskūsti taptų visai neveiksminga, jeigu nustačius tokius kriterijus tam tikroms „visuomenės atstovų“ kategorijoms nebūtų suteikta jokios teisės apskūsti (2021 m. sausio 14 d. Sprendimo *Stichting Varkens in Nood ir kt.*, C-826/18, EU:C:2021:7, 50 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 55 Galiausiai pažymėtina, kad, kaip nurodyta ir generalinės advokatės išvados 61 punkte, iš Jungtinių Tautų Organizacijos Europos ekonomikos komisijos paskelbto dokumento „Orhuso konvencija, taikymo vadovas“ (antrasis leidimas, 2014 m.) matyti, kad šios konvencijos šalys „neprivalo nustatyti visuotinio ieškinio (*actio popularis*) sistemos, pagal kurią kiekvienas asmuo galėtų ginčyti bet kokį su aplinka susijusį sprendimą, veiksmą ar neveikimą“.
- 56 Nagrinėjamu atveju, kaip nurodyta šio sprendimo 44–46 punktuose, pagal Administracinės teisenos įstatymo nuostatas ieškovai, kurie nėra aplinkos apsaugos asociacijos, turi *locus standi* dėl jiems neskirto administracinio akto tik tuo atveju, jeigu pagrindžia savo „teisėtą privatų interesą“, o taip yra visų pirma tuo atveju, kai toks aktas jiems daro ar gali daryti poveikį.
- 57 Šiuo klausimu konstatuotina, pirma, kad ši Rumunijos teisėje numatyta sąlyga leidžia nustatyti asmenis, faktiškai turinčius Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisę apskūsti, neribojant skundo dalyko.
- 58 Antra, nėra pagrindo teigti, kad pagal šią sąlygą tam tikroms visuomenės narių „kategorijoms“ nesuteikta jokios teisės apskūsti. Atvirkščiai, būtinybė pagrįsti teisėtą privatų interesą lemia tik tai, kad asmenų, neturinčių konkretaus ryšio su administraciniu aktu, kurį jie nori ginčyti, ieškiniai yra nepriimtini. Taigi Rumunijos įstatymų leidėjas atsisakė nustatyti *actio popularis*, nepagrįstai nesuvaržydamas teisės kreiptis į teismą.

- 59 Šiuo klausimu primintina, jog dėl 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2012, p. 1) 11 straipsnio, kuriuo įgyvendinama Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 dalis, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad nacionalinės teisės aktų leidėjui leidžiama susiaurinti teises, kurių pažeidimu privatus asmuo gali remtis, kreipdamasis į teismą pagal šį 11 straipsnį, iki subjektinių teisių, t. y. individualių teisių (šiuo klausimu žr. 2020 m. gegužės 28 d. Sprendimo *Land Nordrhein-Westfalen*, C-535/18, EU:C:2020:391, 57 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 60 Šie argumentai juo labiau taikytini, kiek tai susiję su Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalies įgyvendinimu. Kaip pažymėta šio sprendimo 53 punkte, pagal šią nuostatą įtvirtindamos kriterijus, leidžiančius nustatyti, kurie asmenys faktiškai turi joje numatytą teisę apskūsti, valstybės narės turi didesnę diskreciją, nei įgyvendindamos šios konvencijos 9 straipsnio 2 dalį.
- 61 Galiausiai, trečia, teisėto privataus intereso pagrindimo sąlyga netaikytina pagal Rumunijos teisę pripažintoms aplinkos apsaugos asociacijoms. Jos gali ginti viešąjį interesą, neprivalėdamos įrodyti, kad buvo konkrečiai paveiktos.
- 62 Šiomis aplinkybėmis konstatuotina, kad šio sprendimo 50–55 punktuose nustatytus reikalavimus atitinka (tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) sąlyga, pagal kurią ieškovų, kurie nėra aplinkos apsaugos asociacijos, *locus standi* dėl jiems neskirto administracinio akto siejama su teisėto privataus intereso pagrindimu.
- 63 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti: Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias teisės subjektas, kuris nėra nevyriausybinė aplinkosaugos organizacija, pripažįstamas turinčiu *locus standi* dėl jam neskirto administracinio akto tik jeigu remiasi tuo, kad pažeistas teisėtas privatus interesas arba nepaisyta suinteresuotumo dėl teisinės padėties, tiesiogiai susijusios su jo veiklos tikslu.

Dėl pirmojo klausimo

- 64 Nagrinėjamu atveju, kaip matyti iš šio sprendimo 47 punkto, neginčijama, kad ieškinyje dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų administracinių aktų siekdama įrodyti savo *locus standi* AB & CD turi pagrįsti suinteresuotumą dėl teisinės padėties, tiesiogiai susijusios su jos veiklos tikslu, arba, kaip šią bendriją sudarančių asmenų grupę, teisėtą privatų interesą.
- 65 Kaip nurodyta šio sprendimo 48 punkte, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad šiame ieškinyje nei AB & CD, nei ją sudarančių asmenų grupė nepagrindė teisėto privataus intereso, taip pat AB & CD nepagrindė suinteresuotumo dėl teisinės padėties, tiesiogiai susijusios su jos veiklos tikslu.
- 66 Vadinasi, atsižvelgiant į atsakymą į antrąjį klausimą, nebereikia atsakyti į pirmąjį klausimą, kuriuo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar AB & CD patenka į sąvoką „visuomenė“, t. y. į Orhuso konvencijos 2 straipsnio 4 dalyje nurodytų asmenų, kurie, jei laikomasi valstybių narių nustatytų sąlygų, gali pasinaudoti šios konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje garantuojama teise apskūsti, ratą.

Dėl trečiojo klausimo

- 67 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 ir 5 dalys, siejamos su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinamos taip, kad siekdamas užtikrinti reikalavimo, kad teismo procesas nebūtų pernelyg brangus, laikymąsi teismas, priimančias sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo iš aplinkosaugos bylą pralaimėjusios šalies, turi atsižvelgti į šios šalies interesus ir bendrąjį aplinkos apsaugos interesą.
- 68 Pirmiausia primintina, kad šio sprendimo 41 punkte konstatuota, jog pagrindinėje byloje nagrinėjamas ginčas iš esmės susijęs su nacionalinės aplinkos teisės, numatytos Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje, laikymusi, todėl patenka į šios nuostatos materialinę taikymo sritį.
- 69 Be to, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad šio straipsnio, kuriame nurodytos privalomosios teisinės gynybos priemonių savybės, pirmiausia – kad jos nebūtų pernelyg brangios, 4 dalis aiškiai taikoma to paties straipsnio 3 dalyje nurodytai teisinės gynybos priemonei (2018 m. kovo 15 d. Sprendimo *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy*, C-470/16, EU:C:2018:185, 48 punktas).
- 70 Taigi Orhuso konvencijoje numatytas reikalavimas, kad tam tikras teismo procesas nebūtų pernelyg brangus, turi būti laikomas taikomu tokiam procesui, koks yra pagrindinėje byloje, nes jame, remiantis nacionaline aplinkos teise, siekiama užginčyti žemės naudojimo planą ir statybos leidimą (pagal analogiją žr. 2018 m. kovo 15 d. Sprendimo *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy*, C-470/16, EU:C:2018:185, 49 punktą).
- 71 Reikia patikslinti, kad toks reikalavimas taikomas neatsižvelgiant į pagrindinės bylos baigtį, net jei apeliantės pagrindinėje byloje ieškinyms atmestas kaip nepriimtinas dėl *locus standi* neturėjimo arba suinteresuotumo kreiptis į teismą nebuvimo. Iš tiesų, kaip priminta šio sprendimo 68 punkte, ginčas pagrindinėje byloje patenka į Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalies materialinę taikymo sritį.
- 72 Dėl esmės reikia priminti, jog pagal reikalavimą, kad teismo procesas aplinkosaugos srityje nebūtų pernelyg brangus, nacionaliniams teismams jokių būdu nedraudžiama priteisti iš ieškovo bylinėjimosi išlaidų. Tai aiškiai matyti iš Orhuso konvencijos 3 straipsnio 8 dalies, kurioje nurodyta, kad nedaroma poveikio nacionalinių teismų įgaliojimams pasibaigus teismo procesui priteisti pagrįsto dydžio bylinėjimosi išlaidas (šiuo klausimu žr. 2018 m. kovo 15 d. Sprendimo *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy*, C-470/16, EU:C:2018:185, 60 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 73 Primintina ir tai, jog reikalavimas, kad bylinėjimasis nebūtų pernelyg brangus, apima visas finansines išlaidas, patirtas dalyvaujant teismo procese, todėl brangumas turi būti vertinamas bendrai, atsižvelgiant į visas atitinkamos šalies patirtas išlaidas (pagal analogiją žr. 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Edwards ir Pallikaropoulos*, C-260/11, EU:C:2013:221, 27 ir 28 punktus, taip pat juose nurodytą jurisprudenciją).
- 74 Šiomis aplinkybėmis reikia atsižvelgti tiek į savo teises siekiančio apginti asmens interesus, tiek į bendrąjį aplinkos apsaugos interesą. Vadinas, atliekant šį vertinimą turėtų būti ne tik atsižvelgiama į suinteresuotojo asmens ekonominę padėtį, bet ir objektyviai išanalizuotas bylinėjimosi išlaidų dydis, juolab kad privatūs asmenys ir asociacijos savaime skatinami aktyviai

- dalyvauti saugant aplinką. Taigi bylinėjimosi išlaidos neturi viršyti suinteresuotojo asmens finansinių galimybių ir bet kuriuo atveju negali būti objektyviai nepagrįstos (pagal analogiją žr. 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Edwards ir Pallikaropoulos*, C-260/11, EU:C:2013:221, 39 ir 40 punktus).
- 75 Be to, nacionalinis teismas gali atsižvelgti į atitinkamų šalių situaciją, tai, ar ieškovas gali pagrįstai tikėtis, kad jo reikalavimai bus patenkinti, tai, kokio dydžio rizika kyla jam ir aplinkos apsaugai, taip pat į taikytinos teisės, proceso sudėtingumą ir į galimą reikalavimų nepagrįstumą atskirose jų nagrinėjimo stadijose (pagal analogiją žr. 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Edwards ir Pallikaropoulos*, C-260/11, EU:C:2013:221, 42 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 76 Dėl išvadų, kurias iš šio Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 dalies aiškinimo turi padaryti nacionalinis teismas tokioje byloje, kaip pagrindinė, primintina, kad šioje nuostatoje nėra nustatytos besąlyginės ir pakankamai aiškios pareigos, kuri galėtų daryti tiesioginę įtaką privačių asmenų teisinei padėčiai, todėl ji nėra tiesiogiai veikianti (šiuo klausimu žr. 2018 m. kovo 15 d. Sprendimo *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy*, C-470/16, EU:C:2018:185, 52 ir 53 punktus, taip pat juose nurodytą jurisprudenciją).
- 77 Tas pats pasakytina apie šios konvencijos 9 straipsnio 5 dalį, nes joje numatyta, kad tos konvencijos šalys apsvarsto klausimą dėl tinkamų pagalbos mechanizmų, leidžiančių pašalinti arba sumažinti finansines arba kitas kliūtis, trukdančias kreiptis į teismus, sukūrimo (šiuo klausimu žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Ordre des barreaux francophones et germanophone ir kt.*, C-543/14, EU:C:2016:605, 55 punktą).
- 78 Vis dėlto pažymėtina, kad šiomis nuostatomis, nepaisant to, kad jos nėra tiesioginio veikimo, siekiama užtikrinti veiksmingą aplinkos apsaugą (2018 m. kovo 15 d. Sprendimo *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy*, C-470/16, EU:C:2018:185, 53 punktas).
- 79 Be to, reikalavimas, kad „išlaidos nebūtų pernelyg didelės“, aplinkosaugos srityje padeda užtikrinti, kad būtų paisoma Chartijos 47 straipsnyje numatytos teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir laikomasi veiksmingumo principo, pagal kurį dėl ieškinių, skirtų iš Sąjungos teisės kylančių asmens teisių apsaugai užtikrinti, pareiškimo procesinių taisyklių naudotis Sąjungos teisės sistemoje nustatytais teisėmis neturi tapti praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga (2013 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Edwards ir Pallikaropoulos*, C-260/11, EU:C:2013:221, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 80 Dėl prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateiktos ribotos informacijos Teisingumo Teismas negali nustatyti, kiek Civilinio proceso kodekso 451–453 straipsniai, kuriuose abstrakčiai reglamentuojamas bylinėjimosi išlaidų pagal Rumunijos teisę klausimas ir kurie, atrodo, taikyti pagrindinėje byloje, leidžia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui bendrai įvertinti atitinkamos šalies patirtas išlaidas ir priimant sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų atsižvelgti į šio sprendimo 74 ir 75 punktuose nurodytus kriterijus. Be to, šis nacionalinis teismas gali tik sumažinti dalį bylinėjimosi išlaidų, t. y. advokatų honorarus sudarančias išlaidas.
- 81 Kaip iš esmės pažymėta generalinės advokatės išvados 75 ir 76 punktuose, atsižvelgiant į plačią valstybių narių diskreciją, kurią jos turi įgyvendindamos Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 dalį, to, kad nacionalinės teisės aktuose nėra išsamiai nustatytų aplinkosaugos bylose patiriamų išlaidų, negalima laikyti savaime nesuderinamu su ne pernelyg brangaus proceso taisykle. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas turi patikrinti, kiek Rumunijos teisėje numatyti mechanizmai atitinka iš šio 9 straipsnio 4 dalies kylančius reikalavimus.

- 82 Šiomis aplinkybėmis primintina, kad siekdamas užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą tuo atveju, jeigu, kaip šioje byloje, nagrinėjamas nacionalinės aplinkos teisės aktų taikymas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi aiškinti nacionalinę proceso teisę taip, kad ji kuo labiau atitiktų Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 dalyje nustatytą tikslą tam, kad teismo procesas nebūtų pernelyg brangus (šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 8 d. Sprendimo *Lesoochranárske zoskupenie*, C-240/09, EU:C:2011:125, 50 punktą ir 2018 m. kovo 15 d. Sprendimo *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy*, C-470/16, EU:C:2018:185, 57 punktą).
- 83 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į trečiąją klausimą reikia atsakyti: Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 ir 5 dalys, siejamos su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinamos taip, kad siekdamas užtikrinti reikalavimo, kad teismo procesas nebūtų pernelyg brangus, laikymąsi teismas, priimantis sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo iš aplinkosaugos bylą pralaimėjusios šalies, turi atsižvelgti į visas bylos aplinkybes, tarp jų – šios šalies interesus ir bendrąjį aplinkos apsaugos interesą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 84 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

- 1. 1998 m. birželio 25 d. Orhuse pasirašytos Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, Europos bendrijos vardu patvirtintos 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB, 9 straipsnio 3 dalis**

turi būti aiškinama taip:

pagal ją nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias teisės subjektas, kuris nėra nevyriausybinė aplinkosaugos organizacija, pripažįstamas turinčiu *locus standi* dėl jam neskirto administracinio akto tik jeigu remiasi tuo, kad pažeistas teisėtas privatus interesas arba nepaisyta suinteresuotumo dėl teisinės padėties, tiesiogiai susijusios su jo veiklos tikslu.

- 2. 1998 m. birželio 25 d. Orhuse pasirašytos Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, Europos bendrijos vardu patvirtintos Tarybos sprendimu 2005/370, 9 straipsnio 4 ir 5 dalys, siejamos su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu,**

turi būti aiškinamos taip:

siekdamas užtikrinti reikalavimo, kad teismo procesas nebūtų pernelyg brangus, laikymąsi teismas, priimantis sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo iš aplinkosaugos bylą pralaimėjusios šalies, turi atsižvelgti į visas bylos aplinkybes, tarp jų – šios šalies interesus ir bendrąjį aplinkos apsaugos interesą.

Parašai.